

İLETİŞİM ENGELLERİNİN AİLE İÇİ İLETİŞİME ETKİSİNİ İNCELEMEDE YARATICI DRAMA YÖNTEMİNİN KULLANIMINA İLİŞKİN KATILIMCI GÖRÜŞLERİ

Yeşim KESKİ*
Murtaza AYKAÇ**

ÖZET

Çalışma, öğrencilerin velilerinden (annelerinden) yola çıkılarak aile içi iletişiminin güçlendirilmesi üzerine yapılandırılmıştır. Bunun için, iletişim sürecini kısıtlayan “iletişim engellerini” fark etmeleri ve “ben dili, empati ve etkin dinleme” gibi iletişimi güçlendiren süreçleri yaratıcı drama yöntemiyle kazandırılması amaçlanmıştır. Çalışmanın grubunu, Ankara ilinin, Keçiören ilçesinde bulunan Hacı Mustafa Tarman İlköğretim Okulunda çocukları bulunan, daha önce yaratıcı drama deneyimi olmayan gönüllü 18 anneyle uygulanmıştır. Bu çalışma, nitel araştırma desenlerinden, güncel bir olguyu kendi gerçek yaşam çerçevesi içinde çalışan durum çalışması desenindedir. Veriler öğrenci velileri ile yapılan odak grup görüşmelerinden elde edilmiştir. Odak grup görüşmesi için araştırmacı tarafından açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşmelerden elde edilen veriler betimsel analiz yaklaşımına göre çözümlenmiştir. Önce, elde edilen veriler okunmuş ve organize edilmiştir. Daha sonra organize edilen verilere yönelik temalar oluşturulmuş ve temalar, gerekli yerlerde doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Görüşmeden elde edilen veriler değerlendirildiğinde, ev kadınlarının iletişim engellerini ve iletişimi güçlendiren ben dili ve etkin dinleme sürecini fark ettikleri söylenebilir. Çalışmadan elde edilen sonuçlar ışığında aşağıdaki öneri verilebilir. Aile eğitimlerinde yaratıcı drama bir yöntem olarak kullanılmalıdır.

Anahtar Sözcükler: Aile içi iletişim, iletişim engelleri, yaratıcı drama

* Hacı Mustafa Tarman İlköğretim Okulu, Ankara, E-mail: dogemir@hotmail.com

** Yrd. Doç.Dr., Niğde Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Okul Öncesi Anabilim Dalı, murtazaaykac@gmail.com

VIEWS OF PARTICIPANTS CONCERNING THE USE OF CREATIVE DRAMA IN INSPECTING THE EFFECTS OF COMMUNICATION BARRIERS ON INTER - FAMILY COMMUNICATIONS

ABSTRACT

This study was constructed on the strengthening the inter-familial communication based on the guardians (mothers) of the children. For that, it is aimed for them to realize some “ communication barriers” that limit the communication process and achieve the processes that fortify the communication such as “self language, empathy and efficient listening” by the method of creative drama. The group of this study is 18 volunteer mothers who have no experience with creative drama and have children in different grades have their education at the Hacı Mustafa Tarman Elementary School, in the City of Ankara, Keçiören Province, Etlik district. This study is in a situation study design that works on a current case within the framework of its own real life. The data acquired from the interviews have been analyzed according to the descriptive analysis approach. For the focus group interview, a semi - constructed interview form comprised of open ended questions was prepared by the researcher. First, the data acquired have been read and organized. Then, themes have been made out of the organized data and the themes have been backed up by direct references where necessary. When the data achieved from the meeting, it can be said that the housewives recognized the self language and effective listening process that strenghten the communication barriers and communication. In the light of the results of this study it can be suggested as below. In family educations, creative drama must be used as a method.

Keywords: *inter* – family communication, communication barriers, creative drama

GİRİŞ

Aile, çocukların örgün eğitim dışındaki ilk eğitim ortamıdır. Bu nedenle ailenin, çocukların iletişim süreci açısından önemi büyüktür. İletişimin temelinde bireyin kendisini tanınması, kendi değerlerinin ve tutumlarının farkında olması ve kendine güven duyması yatar. Ebeveynler, aile içinde çocukların düşüncelerini ifade etmelerine olanak sağlayarak davranışlarıyla çocuklarına iletişim süreci açısından örnek olmalıdır. Bireyin yaşadığı toplum içerisinde sağlıklı ilişkiler kurması iletişim becerisiyle doğrudan ilişkilidir.

İletişim; Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre, duygu, düşünce ya da bilgilerin usa gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılmasıdır. İletişim sözcüğü Latince “communicare” kökünden gelmekte ve dilimizde iletişim veya bildirişim sözcükleriyle tanımlanmaktadır (Baltaş, 1998).

İletişim süreci çeşitli öğelerden oluşmaktadır. Bunlar; kaynak, ileti, kanal, alıcı, dönüt ve ortamdır. Kaynak; amaçları doğrultusunda iletişimi başlatan birey ya da bireylerdir. İleti; bir ya da birçok kişinin paylaşmak istediği duygu, düşünce, tasarım ya da izlenimleri içeren bütündür. Kanal; ileti kaynağın amaçlarına uygun alıcıya iletme yoludur. Alıcı; kaynağın ilettiklerini paylaşan birey ya da bireylerdir. Ortam; beş temel öğenin içinde bulunduğu doğal, toplumsal, kültürel koşulların tümüdür (Adıgüzel, 2006). Ortamın içerisinde belki de en önemli etken aile sistemidir. Bu yüzden iletişim çalışmalarına, aile içi iletişimden ve özellikle de aile kavramından başlamak gerekmektedir.

Aile sözlük anlamı olarak, evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2009). Aile toplumun en küçük ve en temel birimidir. Aile içinde bulunduğu toplumun birimi olarak, onun özelliklerini taşır. Bunun yanında özel bir içyapısı ve kendine özgü işleyişi vardır (Yörükoğlu, 1997). İnsanın ilk ilişkilerinin temeli ailede iletişim yoluyla atılır. Anne ve babaların sevgi dolu yönlendirmeleri çocuğun içindeki kapasitelerini kuvvetlendirir ve geliştirir. Böyle sevgiyle beslenen çocuklar kendi geleceklerini daha iyi kontrol edebilir. Bu duygular çocuğun benlik saygısını artırır. Çocuklar için sağlıklı bir özerk benlik saygısı geliştirmenin en güçlü yardımcısı aile içerisinde etkili iletişim kurmaktır.

Ailenin işleyişinde en önemli konulardan biri de, aile bireyleri arasındaki iletişimidir. Etkili bir iletişimin temelinde önce kendimizin farkında olma, ayrıntılı olarak iç ve dış dünyamızın bilincinde olma yatar. İç dünyamızın farkında olabilme başka bir deyişle, duygularımızın düşüncelerimizin, tutumlarımızın iyi tanınıp, ne anlama geldiğinin kavranmasıdır. Dış dünyanın bilincinde olmak ise aile üyelerinin karşılıklı olarak birbirlerinin düşüncelerini ve duygularını anlamasıdır. Bu da etkili bir iletişim gerçekleştirilmesini sağlar. İyi bir iletişimin gerçekleştiği aile ortamında çocuklar daha özerk ve bağımsız bir kişilik geliştirebilir (Cüceloğlu, 1993). Buna karşılık etkili bir iletişimin oluşturulmadığı, iletişim engellerinin yer aldığı bir ortamda çocukların gelişimi engellenir. Kimsenin kimseyi dinlemediği, herkesin ayrı telden çaldığı bir evde iletişim sağlanamaz. Ortaya çatışan eğilimler, yanlış anlamalar, kırgınlıklar ve küslükler çıkar. Aile üyeleri arasında yanlış anlamalar eksik dinlemeler nedeniyle çeşitli sorunlar yaşanır. Bu nedenle aile bireyleri arasında,

özellikle anne-baba ile çocuklar arasında etkili bir iletişimin kurulması çok önemlidir (Yörükoğlu, 1997).

Çocuğun sosyal gelişim sürecinde geliştirdiği kişilik, en yakın çevresi anne, baba, kardeşler ile yakından ilgilidir. Bu çevrenin çocuğa gösterdiği olumlu ya da olumsuz tepkiler çocuğun kişiliğinin gelişmesinde özerk benlik duygusunun gelişmesinde önemli rol oynamaktadır. Baskıcı ve otoriter ailelerin yoğun olduğu bir toplumda özerk benliği gelişmiş bireylerden ve sağlıklı iletişimden söz etmek mümkün görünmemektedir.

Aile içi iletişimin sağlıklı olabilmesi için, iletişim engellerinin farkına varıp kullanmayı azaltmak, olumlu iletişim becerilerini ise her fırsatta kullanmaya çalışmak gerekmektedir. Bunun içinde önce olumsuz iletişime yol açan iletişim engellerini tanımlamak gerekir.

Gordon'a (2011a) göre, iletişim engelleri şunlardır:

1. Emir vermek, yönlendirmek: Bu iletiler kişinin duygularının önemsiz olduğu mesajını verir. Kişi diğer kişinin istediğini yapma zorunluluğunu hisseder.

2. Uyarmak, gözdağı vermek: Bu iletiler de emir verme ve yönlendirmeye benzer; ancak kişinin vereceği yanıtın karşılığı olacak tümceleri de içerir.

3. Ahlak dersi vermek: Bu tür ilişkilerde otoritenin ve zorunlulukların gücü kişiye karşı kullanılır. "Yapmalısın, etmelisin" mesajlarını iletir ve bireyi karşı koymaya zorlar.

4. Öğüt vermek ve çözüm önerileri getirmek: Kişinin sorunlarını kendi kendisine çözeceği yeteneğinin olmadığına inanıldığını gösterir.

5. Öğretme, nutuk çekme, mantıklı düşünceler önerme: Mantıklı düşünceler önerme kişinin mantıksız ve bilgisiz olduğuna dair mesaj iletir.

6. Yargılamak, eleştirmek, suçlamak, aynı düşüncede olmamak: Bu iletiler kişi üzerinde diğerlerinden daha fazla olumsuz etki yapar. Bu değerlendirmeler kişinin benlik saygısını düşürür.

7. Övmek, aynı düşüncede olmak, olumlu değerlendirmeler yapmak: Genel inanç olarak bu durumun zarar vereceği hiç düşünülmez. Kişinin öz imgesine uymayan değerlendirmelerin yapılması kızgınlık yaratır.

8. Ad takmak, alay etmek: Benlik saygısı üzerinde olumsuz etki yapar.

9. Yorumlamak, analiz etmek, tanı koymak: Bu durum konuşmayı, kendi duygularının ifade edilmesini engeller.

10. Güven vermek, desteklemek, avutmak, duygularını paylaşmak: Anne babalar çocuklarının duygularını tam olarak anlamadıklarında ortaya çıkar.

11. Soru sormak, sınamak, sorgulamak: Çocuk sorgulanıyor hissine kapıldığında bu durum onda güvensizlik, kuşku oluşturur.

12. Sözünden dönmek, oyalamak, alay etmek, şakacı davranmak, konuyu saptırmak.

İletişim engellerinin kullanımında dikkat edilecek en önemli kısım, aile içi bir sorun yaşanırken kullanılmaması gerektiğidir. Sorun varken bu engellerin kullanılması kişiler üzerinde birtakım olumsuz etkiler yapar: Konuşmalarını engeller, savunmaya geçirir, kavgacı yapar, karşı saldırıya yönelir, yetersiz olduklarını hissettirir, kızdırır, küstürür, oldukları gibi kabul edilemedikleri duygusunu uyandırır, sorunlarını çözmede kendilerine güvenilmediğini, anlaşılmadıklarını ve duygularının yersiz olduğunu hissettirir (Anne-Baba Eğitimi, 2006). Çevresindeki insanların (anne, baba, kardeş vb.) kendisi hakkındaki düşüncelerinden ve kendisine karşı olan davranışlarından etkilenir. Anne babanın çocukların ihtiyaçlarını karşılaması ve onlara demokratik bir ortam sunmasının önemli bir yeri olduğu kadar, özerkliğin gelişmesindeki en büyük engellerden biri de anne-babanın iletişim engellerini kullanması, müdahaleci ve koruyucu tutumlarından kaynaklanmaktadır.

İletişim engelleri kullanılmadığı zaman anne babalar yerine ne kullanacaklarını merak ederler. Burada kullanılacak en yararlı yöntemler; "Empati kurmak, Etkin dinlemek ve Ben dili" kullanarak kendimizi ifade etmektir. Empati, bir insanın, kendisini karşısındaki insanın yerine koymasına, onun rolüne girerek olaylara onun gözüyle bakmasına, onun düşüncelerini ve duygularını doğru olarak anlamasıdır.

Rogers ise 70'li yıllarda ulaştığı empati anlayışıyla şöyle bir tanım gerçekleştirmektedir: Bir kişinin kendisini karşısındaki kişinin yerine koyarak olaylara onun bakış açısıyla bakması, o kişinin duygu ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi sürecine empati adı verilir (Dökmen, 2009). Empati sayesinde insan ilişkileri ve iletişimi gelişir. İnsanlar arasındaki sorunlar azalarak zamanla çözülebilir. Aile içi empati ise aile bireylerinin karşısındaki insanın yerine kendisini koymasındadır. Böylece bireyler karşısındaki ne tepki vereceğini bilir ve ona göre davranır.

Empati becerisini kazanmak ve kazandırmak kolay olmayan bir süreçtir. Bu becerisinin kazanılması için öncelikle yaşanması gerekir. Zenginleşen yaşam deneyimleri empatik süreçlerin yaşanmasını da kolaylaştırabilir. Rogers (1957'den akt. Okvuran, 1993).

Karşımızdaki kişiye empatik tepki vermenin iki yolu vardır. Birincisi yüzümüzü ve bedenimizi kullanarak onu anladığımızı ifade etmek diğeri ise sözlü olarak onu anladığımızı ifade etmektir. Empatik tepki vermenin en etkili yolu ise ikisini bir arada kullanmaktır (Dökmen, 2009). İletişim kurarken bazı durumlarda istemeden de olsa kendimizi karşı tarafın safına, yanına geçmiş buluruz. İşte bu durumlarda empati yerine sempati kullanmış oluruz.

Sempati eski Yunanca da “sympatheia” teriminden İngilizce’ye “sympathy” olarak aktarılan terimin kelime anlamı “birisiyle birlikte acı çekmektir. Bir insana sempati duymak demek, o insanın duygu ve düşüncelerinin aynısına sahip olmak demektir. Empati kurduğumuzda karşımızdakinin duygu ve düşüncelerini anlarız. Sempatide ise onu anlamak şart değildir. Sempati de yandaş olmak, taraf olmak önemlidir. Bir insanı anlamak başka bir şeydir, ona hak vermek başka bir şey. Empatide anlamak, sempatide ise anlamaktan ziyade, karşımızdakine hak vermek söz konusudur (Dökmen, 2009). Karşımızdaki kişiyi ancak empatik dinlersek anlayabiliriz. Diğer bir deyişle karşı tarafı anlayarak dinlersek etkin dinleme yapmış oluruz.

Etkin dinlemede kişinin söylediklerinin gerçek anlamlarının ve duygularının kavranması gerekir. Böylece anlatan kişinin duyguları boşalır. Çocukların duygularını keşfetmelerine yardımcı olur. Etkin dinleme çocukların olumsuz duygulardan korkmamalarına yardım eder, ana-baba-çocuk arasında sıcak bir dostluk geliştirir. Duyulduğunu ve anlaşıldığını bilmek öylesine hoş bir duygudur ki, konuşan dinleyene karşı bir yakınlık duyar (Anne- Baba Eğitimi, 2006).

Çocuklar sevgiye tepki verirler. Anne baba empati kurup doğru olarak dinleyince karşısındakini anlar. Sorunları anlamak demek o kişiyi sorunuyla beraber kabul etmemizi sağlar. Etkin dinlemenin en önemli yararı, çocuğun sorununu sahiplenmeden, ona çözebilme becerisi kazandırabilmektir. Sorunlarını çözen çocuklar kendinden emin ve güvenli davranışlar sergiler. Bu yüzden etkin dinlemenin en uygun kullanım zamanı çocuğun sorununun olduğu ve ailenin çocuğu dinleyecek zamanının olduğu zamandır (Gordon, 2011b). Dinleme becerilerini geliştirdikten sonra en önemli sorun, kendini ifade etme becerisini geliştirebilmektir. Kendini ifade etmenin en güzel ve etkili yolu ben dili kullanarak konuşmaktır. Fakat günlük hayatta iletişim kurarken sen dili içeren cümleler kullanılır. Bunun sonucunda da istemeden de olsa karşı taraf incitilebilir.

Çünkü sen iletleri duygu ifade etmez. Genellikle emir verme, yargılama, öğüt verme gibi iletişim engellerini içerir. Sen dili çocuğun olumsuz davranışlarını değiştirmesinde etkili olmaz. Çünkü olumsuz

davranışın karşısındaki yarattığı etkiyi bilmez. Sen iletilerinin çocuk üzerindeki en önemli etkileri:

1. Çocuğa değersizsin, önemli değilsin mesajları verir. Bu nedenle iletişime kapanabilir.
2. Çocuk sevilmediğini kabul edilmediğini düşünebilir.
3. Aşağılanan, yargılanan çocuk zamanla kendisini savunmaya çeker.
4. Anne baba bu mesajı kullanarak çocuğu bir şekilde etiketlemiş olur.

Oysaki ben dili duygularımızı ifade ettiğimiz dildir. Kişinin kendisinden söz etmesi ve övmesi değildir. Kabul edilmeyen davranışın tanımlanıp, uyandırdığı duyguları açıklayan dürüst ve sorumlu bir dildir. Ben dili çocuğun ana babasının kabul edemediği davranışını değiştirmesinde daha etkili olduğu gibi çocuk- ana baba ilişkisi için de daha sağlıklıdır. Ben dili çocuğu direnmeye, isyan etmeye yöneltmez. Ben dili davranışı değiştirme sorumluluğunu çocuğa devreder (Anne Baba Eğitimi, 2006). Bütün bu iletişim becerilerini kapsayan eğitim çalışmaları şimdiye kadar ailelere bilgi olarak aktarılmıştır. Buradaki en önemli sorun öğrenilen bilgilerin bilgi basamağında kalmasıdır. Doğal olarak da kullanılmayan bilgiler bir süre sonra unutulmaktadır. Yaratıcı drama gibi yöntemlerin kullanıldığı eğitimlerde, yaparak ve yaşayarak öğrenilebilir.

Tanrıseven (2013) tarafından yapılan araştırmada dramanın bireylerin sosyal beceri gelişimleri üzerinde olumlu etkileri olduğunu ortaya koymuştur. Yaratıcı drama çalışmalarının üniversite öğrencilerinin çekingenliğin azalması, kendini daha rahat ifade edebilme, iletişim kurma, gruba uyum sağlama ve empati kurma yönünde katkı sağlamıştır.

Yaratıcı drama, doğaçlama, rol oynama vb. tiyatro ya da drama tekniklerinden yararlanılarak, bir grup çalışması içinde bireylerin bir yaşantıyı, bir olayı, bir fikri, kimi zaman bir soyut kavramı ya da bir davranışı, eski bilişsel örüntülerin yeniden düzenlenmesi yoluyla ve gözlem, deneyim, duygu ve yaşantıların gözden geçirildiği "oyunsu" süreçlerde anlamlandırılması, canlandırılmasıdır (San, 2006a).

Eğitimde drama çalışmalarının genel amacı, her alanda yaratıcı, kendine yetebilen, kendini tanıyan, çevresiyle iletişim kurabilen ve bunu geliştirebilen, ifade gücü ve biçimleri artmış bireyler yetiştirmektir. Yaratıcı Dramanın genel amaçlarını Adıgüzel (2010) şöyle sıralamıştır:

- Yaratıcılığı ve hayal gücünü geliştirme,
- Kendini tanıma, gerçekleştirme ve başkalarıyla iletişim becerisini geliştirme,
- Demokratik tutum ve davranış geliştirme,

- Estetik davranışlar geliştirme,
- Eleştirel ve bağımsız düşünebilme becerisini geliştirme,
- İşbirliği yapabilme-birlikte çalışma becerisi geliştirme,
- Sosyal duyarlık yaratma,
- Duygusunun sağlıklı bir biçimde boşalımı ve kontrolü,
- Dil gelişimi, sözel ve sözel olmayan ifade becerisi geliştirme,

Yaratıcı drama eğitim sürecinde yaparak-yaşayarak öğrenmenin en güzel yollarından biridir. Yaratıcı drama çalışmalarında edinilen bilgiler, ezbere dayalı kuramsal bilgiler değildir. Öğrenilen bilgiler yeni bir bakış açısıyla değerlendirilir. Elde edilen bilgiler deneyimler ve yaşantılarla gözden geçirilerek yeniden yapılandırılır (San, 2006b). Aile içi iletişimi güçlendirmek için uygulanacak bu çalışmada, annelerin yaratıcı drama yöntemiyle çalışarak, kendini ifade edebilen, güvenen, daha rahat iletişim kurabilen bireyler olması arzulanmaktadır. Böylece kendilerinde başlayan değişime eşlerini ve çocuklarını da dâhil edeceklerine inanılmaktadır.

Çevresindeki insanların (anne, baba, kardeş vb) kendisi hakkındaki düşüncelerinden ve kendisine karşı olan davranışlarından etkilenir. Bu dönemde, sıcak ve güvenli bir ortamın varlığı benlik saygısının oluşumu destekler.

Çünkü yaratıcı drama çalışmalarındaki etkinliklerin tümü sözlü veya sözsüz iletişime dayanır. Böylece katılımcılar önce kendi duygularının, düşüncelerinin, bedenlerinin farkına varırlar. Kısacası kendilerini tanırlar. Birey olarak kendimizi tanımamız, başkalarıyla kurduğumuz iletişimlerin niteliğini de doğrudan etkiler. Böylece karşı tarafı anlayıp tanımaya başlarız. Daha genel bir deyişle olumlu iletişim kurmayı öğreniriz (Üstündağ, 2008). Yaratıcı dramanın bireyin duygu ve düşüncelerini ortaya çıkarmada önemli bir araç olmasının yanında, kişinin yaşamını değiştirmesinde de önemli bir rol oynamaktadır. Yaratıcı ve yapıcı bireyler yetiştirilmesinde insanı, doğayı, yaşamı algılayabilmesini, yorumlayabilmesini, kendi duygu ve düşüncelerini farklı sanatsal yollarla ifade edebilmesine olanak sağlamaktadır.

Öğrenme ve öğretme süreçlerinde gerçekleştirilen tüm etkinlikler birer iletişim etkinliğidir. Yaratıcı drama süreçlerindeki tüm canlandırmalar çeşitli duygu düşüncelerin katılımcıların arasında paylaşımına bağlıdır. Bu süreçlerde bir ortaklaşma ve karşılıklı etkileşme söz konusudur. Aradaki çatışmanın veya çözülecek problemin varlığı iletişimin de devamını da sağlar. Yaratıcı dramada tüm katılımcılar iletişim kurma becerileri kazanır ve geliştirirler. Yaratıcı drama etkinlikleri sırasında katılımcılar iletişimin aracılığı ile sezgisel karakterlerle karşılıklı diyaloglar kurar, doğal içlerinden geldiği gibi ve hayal gücüne dayanarak

konuşurlar. İletişim, dramanın hem amaçlarına ulaşmada bir amaç hem de kapsamında, amaçlarında, yöntemlerinde, boyutlarında yer alan bir kavramdır ve yaratıcı drama sürecindeki katılımcılar için oldukça önemlidir. Başka bir ifade ile yaratıcı drama çalışmaları iletişim kurallarına da dayanır. Aynı zamanda iletişim, drama sürecinde kazandırılması gereken önemli bir beceridir (Adıgüzel, 2010).

Çocuklar, çevresindeki insanların (anne, baba, kardeş vb) kendisi hakkındaki düşüncelerinden ve kendisine karşı olan davranışlarından etkilenir. Çocuğun sosyal gelişim sürecinde geliştirdiği kişilik, en yakın çevresi anne, baba, kardeşler ile yakından ilgilidir. Bu çevrenin çocuğa gösterdiği olumlu ya da olumsuz tepkiler çocuğun kişiliğinin gelişmesinde önemli rol oynadığı düşünülmektedir. Bu nedenle iletişim engellerinin aile içi iletişime etkisinin yaratıcı drama etkinlikleri ile verilmesi ve eğitimin değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Alan yazındaki çalışmalar incelendiğinde öğrenci velilerine (annelerine) yönelik iletişim engelleri ve dramayı inceleyen sınırlı sayıda çalışma olduğu görülmektedir. Çalışmanın alanda olan sınırlı sayıda çalışmalara destek olacağı ve yeni çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir. Ayrıca çalışmanın yaratıcı dramanın eğlenirken öğretmesi, katılımcıların yaşantıları, deneyimleriyle zenginleşen ve kurgusal bir dünyada -miş gibi yaparken kazanılan becerilerin iletişim engelleri konusuna sağlayacağı yararlar önemli olacaktır. Bireyler birbiriyle iletişim kurarken karşı tarafa iletmek istedikleri duygu ve düşüncelerini tam olarak aktaramaması durumunda birtakım engeller meydana gelir. Drama yöntemi ile yapılan bu çalışma da bireylerin diğerleri ile ilişkilerindeki davranışları, kendini ve diğerlerini anlama ve ifade etme sorun çözme davranışları açısından yol gösterici olacağı ve bu konudaki diğer betimsel ve deneysel çalışmalara ışık tutabileceği düşünülmektedir.

Çalışmanın amacı

Bu çalışmada öğrencilerin velilerine (annelerine); iletişim sürecini kısıtlayan “iletişim engellerini” fark etmeleri ve “ben dili, empati ve etkin dinleme” gibi iletişimi güçlendiren süreçlerin yaratıcı drama yöntemiyle kazandırılması amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Deseni

Bu çalışma, nitel araştırma desenlerinden, güncel bir olguyu kendi gerçek yaşam çerçevesi içinde çalışan durum çalışması desenindedir. Nitel

araştırma tekniklerinin doğal ortama duyarlılık sağlaması, araştırmacının katılımcı rolü olması, bütüncül bir yaklaşıma sahip olması, algıların ortaya konmasını sağlaması, araştırma deseninde esnekliği olması ve tümevarımcı bir analize sahip olması önemli özellikleridir (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Çalışma Grubu

Çalışmanın grubunu, Ankara ili, Keçiören ilçesi, Etlik semtinde bulunan Hacı Mustafa Tarman İlköğretim Okulu'nda olan ve çocukları farklı sınıflarda öğrenim gören, daha önce yaratıcı drama deneyimi olmayan gönüllü 18 anne oluşturmaktadır. Çalışma için velilere çocukları yoluyla duyuru gönderilmiştir. Çalışmaya katılan velilerin altısı dışında kalan velilerin daha önce hiçbir aile eğitimine katılmadığı belirlenmiştir. Tamamı ev kadını olan katılımcıların yaşları 29-44 yaş arasındadır. Ev hanımlarının 12'si (% 66)'sı ilkokul, 6'sı (% 34)'ü lise mezunudur. 12 katılımcının çocuğu anasınıfına, 6 katılımcının çocuğu ise ilköğretimin çeşitli sınıflarına devam ettiği belirlenmiştir.

Çalışmanın Veri Toplama Araçları ve Analizi

Çalışmada nitel veri toplama araçlarından görüşme kullanılmıştır. Odak grup görüşmesi için araştırmacı tarafından açık uçlu sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Bu form için uzman görüşü alınmış ve uzman görüşleri dikkate alınarak formda gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Toplam 8 oturum olmak üzere 24 saat süren çalışmanın sonunda 4'er kişiden iki grup biçiminde gönüllü sekiz katılımcıyla odak grup görüşmesi yapılmıştır. Odak grup görüşmesi kamera ile kayıt edilmiştir. Video kayıtları araştırmacı tarafından izlenerek yazılı metin haline getirilmiştir.

Odak grup görüşmesi yoluyla yapılan görüşmelerde her bir öğrenci velisine aynı soru sorularak görüşmeciden kaynaklanabilecek yanlılığı en aza indirebilmek için görüşme formu takip edilmiştir. Bu görüşme formunun kullanılmasıyla hem görüşmecinin önyargılarının sürece etkisi en aza indirilmiş hem de görüşme sonunda elde edilen verilerin sınıflanması, düzenlenmesi ve yorumlanması daha kolay hale getirilmiştir (Patton, 1987).

Görüşmelerden elde edilen veriler betimsel analiz yaklaşımına göre çözümlenmiştir. Önce, elde edilen veriler okunmuş ve organize edilmiştir. Daha sonra organize edilen verilere yönelik temalar oluşturulmuş ve temalar, gerekli yerlerde doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Çalışmanın güvenilirliği için verilere yönelik oluşturulan temalar 2 alan ve nitel

araştırma uzmanına sunulmuş ve uzmanlardan oluşturulan yapının uygunluğu konusunda görüş alınmıştır. Gelen görüşler doğrultusunda araştırma raporunda gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

Katılımcıların iletişim sürecini kısıtlayan “iletişim engellerini” fark etmeleri ve “ben dili, empati ve etkin dinleme” gibi iletişimi güçlendirmeye dönük üçer saatlik sekiz oturum şeklinde gerçekleştirilmiştir. Birinci ve ikinci oturumda grup üyelerinin birbirini tanınması, iletişim kurması ve gruba uyum sağlamasına yönelik etkinlikler yapılmıştır. Üçüncü oturumda iletişim engellerinden emir, ahlak, akıl verme ve uyarma engellerine yönelik etkinlikler yapılmıştır. Dördüncü oturumda iletişim engellerinden nutuk çekme, yargılama, övme ve alay etme engelleri verilmiştir. Beşinci oturumda iletişim engellerinden yorumlama, güven verme, irdeleme ve konuyu değiştirme engelleri, altıncı oturumda empati ve sempati arasındaki farklar, yedinci oturumda etkin dinlemenin önemi, sekizinci oturumda ben dili-Sen dili arasındaki farkları konularında gerçekleştirilmiştir. Oturumlarda yaratıcı dramının aşamaları ısınma, canlandırma ve değerlendirme olarak ele alınmıştır.

BULGULAR

Bulgular bölümünde, katılımcılara; iletişim sürecini kısıtlayan “iletişim engellerini” fark etmeleri ve “ben dili, empati ve etkin dinleme” gibi iletişimi güçlendiren süreçleri yaratıcı drama yöntemiyle kazandırılması amaçlanan bu çalışmada aşağıdaki temalarda yazılan bulgulara ulaşılmıştır. Temalar “*Yaratıcı Drama Yöntemi, İletişim, Öğrenme, İletişim Engelleri, Etkin Dinleme, Ben Dili, Duygular*” şeklinde kodlanmıştır.

Yaratıcı Drama Yöntemi Teması

Velilerin “Yaratıcı Drama Yöntemi” teması altında kodlanan görüşleri şu şekildedir:

K1: Yaratıcı dramanın ne olduğunu bilmediğimden merak ederek geldim. İyi ki de gelmişim. Daha kalıcı bilgiler aldığıma inanıyorum. Çok eğlendim.

K2: Şimdiye kadar hiç böyle bir çalışmaya katılmamıştım. Ben sadece oyun oynayacağız zannederken canlandırmalar yaptık. Şiirler yazdık.

K3: Geçen sene aile eğitimine katılmıştım. O da faydalıydı ama bilgilerin çoğunu unutmuştum. Burada unutulmuş canlandırmalardan hatırlarım diye düşünüyorum. Yaşayarak eğlenerek güzel bir çalışma yaptık. Özellikle değerlendirmelerdeki mektuplar ve resimler beni çok etkiledi.

K4: Değişik bir yöntem. Şimdiye kadar hiç böyle bir çalışmayla karşılaşmamıştım. Keşke derslerde de kullanılsa. Çocuklarımız farklı ve eğlenceli bir ders işlemiş olurlar.

K5: Değişik, eğlenceli, öğretici bir çalışma oldu. Bence bu çalışmayı merak edenlere anlatmayalım gelip yaşamalarını tavsiye edelim.

K6: Canlandırmalarda ilk başta zorlandığımı hissettim. Fakat sonradan baktım ki çok eğleniyorum. Hoşuma giderek geldim ve sıkılmadan öğrendim.

K7: Yaratıcı drama konusundaki tek bilgim oyunlardı. Şimdi canlandırmalar sayesinde daha kalıcı bilgilerle buradan ayrılıyorum.

K8: Merak duygusu uyandıran bir yöntem. Çok eğlenceli ve öğretici bir çalışma oldu.

Katılımcılar, Yaratıcı drama çalışmalarlarıyla yeni tanışan velilerdir. Uygulamadan sonra yaratıcı drama'nın ne demek olduğunu anlamış ve bu yöntemi "kalıcı, eğlenceli, yararlı, yaparak yaşayarak öğrenmek olarak ifade etmişlerdir. Ayrıca, katılımcılar, bu yöntemin çocuklarının eğitiminde de yararlanması gerektiğini belirtmişlerdir.

İletişim Teması

Velilerin "İletişim" teması altında kodlanan görüşleri şu şekildedir:

K1: Grupla iletişim kurarken hiç zorlanmadım. İlk oturumdan itibaren yerde oturarak çalışmak bana çok farklı geldi. Sonrasındaki oyunlarla çocukluğumuza döndük ve canlandırmalara kaynaştık.

K2: Ben çocuğum doğdu doğal kalabalık ortamlara giremiyorum. Bu yüzden ilk gün bayağı gergin olarak geldim. Fakat çıkarken ne gerginlik ne de sıkıntı bayağı rahatlamıştım. İlk defa bu kadar kısa sürede kaynaştığımı fark ettim.

K3: Ben de çok rahat iletişim kuran biri değilim. İlk zamanlar canlandırmalarda çok utanıyordum. Fakat sonradan kendimi bayağı aştım. Şimdi 17 arkadaşına sahibim.

K4: Grubumuz sanki daha önceden tanışıyormuşçasına kaynaştı. Birbirimize çok destek olduk. Birbirimizi çok özleyeceğiz.

K5: Birbirimizle hemen kaynaştık. Ardından güvenmeye başladık.

K6: Yerde oturmak beni eski günlere götürdü. Sonrasında oyun oynamakta unuttuğum bir zevki hatırlattı. Birbirimizle çok şeyler paylaştık. Bu yüzden herkesi çok özleyeceğime eminim.

K7: Bu gruptaki hiç kimseyi tanımadığım için ilk gün biraz sıkıldım Fakat ilk günün çıkışında pek çok arkadaşım olarak buradan ayrıldım.

K8: Drama çalışmalarının samimi ortamı ve yapılan çalışmalar sayesinde hemen kaynaştık.

Katılımcılar gruba ilk geldikleri zaman rahat olmadıklarını, sıkıldıklarını ve bazıları da kolay açılmadıklarını ve iletişim kuramadıklarını ifade etmişlerdir. Yapılan görüşmede çalışmalar ilerledikçe “daha rahat, daha kolay iletişim kurabildiklerini, hemen kaynaştıklarını, samimi, sıcakkanlı bir ortam olduğunu ifade etmişlerdir.

Öğrenme Teması

Velilerin “Öğrenme” teması altında kodlanan görüşleri şu şekildedir:

K1: Grupla öğrenmek öğrenmemi daha çok kolaylaştırdı. Çünkü her şeyi yaşadık ve daha kalıcı oldu.

K2: Gruptakilerin aynı yaşantıları geçirmiş olması bizi birbirimize yaklaştırdı. Böylece birbirimize destek olarak daha çok çalışmalara katıldık. Daha kalıcı bilgilerle buradan ayrılıyorum.

K3: Canlandırma konuları hep bizim hayatlarımızdandı. İnsan kendisiyle alakalı durumlara kayıtsız kalamıyor. Grupta da kendim gibi sıkıntıları olanları bulunca konular daha çok ilgimi çekti.

K4: Çabuk unutan bir insanım. İlk defa anlayarak ve hatırlayacağı bir sürü anıyla bir eğitimden ayrılıyorum.

K5: Ortak ve benzer yaşantıları olan arkadaşlar ve hayatlarımızı içeren durumlarla gerçekten çok kalıcı oldu.

K6: Çok iyi kaynaştığımız için birbirimize destek olarak farklı ve kalıcı bir çalışma yaptık. Böylece daha iyi öğrendik.

K7: Grup çalışmalarında fikir tartışması yaparak çözüm yollarına gittik. Belki tek başıma içinden

çıkamayacağım bir duruma farklı bakmak bana çok iyi geldi.

K8: Grupta hep bir paylaşım vardı. Bu da motivasyonumu arttırdı.

Katılımcılar dramatik durumların yaşantılarına benzer olmasının ilgilerini arttırarak güdülenmelerini hep yüksek tuttuğunu söylemişlerdir. Grup içerisinde iletişimin iyi olması nedeniyle birbirlerine destek olarak daha çok paylaşımında bulunmuşlardır. Böylece yaşayarak ve yaparak öğrendiklerini ifade etmişlerdir.

İletişim Engelleri Teması

Velilerin “İletişim Engelleri” teması altında kodlanan görüşleri şu şekildedir:

K1: Aile içinde iletişim kurarken iletişim engellerini fazlasıyla kullandığımı fark ettim. Eğitim boyunca daha az kullanmaya dikkat ettim. Şimdi çevremdekiler bana ne kadar sakınsın diyorlar.

K2: İletişim engellerini hem ben çok kullanıyordum hem de bana kullanılıyordu. Bilmek ve öğrenmek kullanım durumlarında rahatsız olup kendimi kontrol etmeme ve bana kullanıldığında ise uyardırma neden oldu. İyi ki buraya gelmişim ve bu bilgilerden yararlanmışım.

K3: İletişim engellerini kullanmanın iletişimi kestiğini öğrendik. Ben de eşim ve çocuklarımla iletişim kurmakta sıkıntı çeken biriydim. Geçmiş zaman kullanıyorum çünkü artık kullanmayıp iletişimi kesmiyorum. Onlar da bana daha çok yakınlar.

K4: İletişim engellerinin engel olduğunu bilmeden yıllardır bana kullanıldığını fark edince harekete geçtim. Şimdi çevremdekiler engelleri bana kullandığında hemen uyarıyorum. Bendeki bu güvenli duruş çocuklarımla çok hoşuna gidiyor. Eşim de bu halime önce şaşırırdı şimdilerde ise kendimi ifade etmem konusunda destek veriyor.

K5: Çocuklarıma bu engellerin hepsini kullandığımı fark etmek beni üzdü. Ama bilmenin kullanmamadaki önemini konuşunca ve iletişimi kolaylaştırmak için yapmamam gerektiğini fark edince artık dikkatli biçimde konuşuyorum. Bu işe en fazla çocuklarımla sevindi. Bana pamuk anne diyorlar.

K6: Çalışmalarda öğrendiğim her şeyi eşimle paylaştım. İletişim engellerini paylaşınca neden konuşmadığımızı anladık. Üstelik eşimin ailesi de bu engellerin hepsini bana da kullanıyorlar. Eşimin bunu fark etmiş olması benim için geçekten çok önemli. Çünkü ilk defa yargılamadan beni dinledi.

K7: Benim 4 çocuğum var. Eşimle ve çocuklarımla iletişim kuramadığımız için buraya katıldım. Öğrendiğim bu engelleri kötü niyetli olmadan bilmediğimiz için hep kullandığımı ve bana da kullanıldığını bilmek önce beni kaygılandırdı. Sonra farklı yani olumlu iletişim becerilerini öğrenince kendimi daha güzel ifade etmeye başladım. Engelleri artık geride bıraktım. Çocuklarımla ve eşimle daha güzel anlaşacağıma inanıyorum.

K8: Ben iki çocuklu genç bir anneyim. Bunları şimdi daha çocuklarım büyümeden öğrenmek ileride yaşayabileceğimiz problemleri engelleyebilir kanısındayım.

Katılımcılar iletişim engellerini öğrenmenin aile içinde iletişimlerini güçlendireceğini vurgulamışlardır. Özellikle engellerin iletişimi kestiğini bilmeleri ve insanlarla iletişimde olumsuz bir ifade biçimi olduğunun farkına varmalarıyla hem kendilerine kullanılması konularında hem de kullanmaları konusunda daha dikkatli olacaklarını paylaşmışlardır. Katılımcıların çoğunun sıkıntısı öncelikle eşleriyle iletişim kuramamak olduğu için her oturum sonrasında eşleriyle paylaşımında bulunmaları istenmiştir. Paylaşımlar sonrasında katılımcıların pek çoğunun eşi bu engelleri kullanmamaya dikkat edeceklerini söylemişlerdir. En önemlisi de katılımcılar kendilerine yapılmasını istemedikleri bir şeyi başkasına yapmamaları konusunda hem fikir olarak çalışmayı tamamlamışlardır.

Etkin Dinleme Teması

Velilerin "Etkin Dinleme" teması altında kodlanan görüşleri şu şekildedir:

K1: Bilmediğim ve kullanmadığım bir yöntemi grup çalışmalarını sayesinde daha hızlı ve rahat kavradım.

K2: Etkin dinlediğimi düşünürken yapılan çalışmalar sayesinde hiç de öyle olmadığını gördüm. Burada birbirimizle çalışırken nasıl yapmamız gerektiğini öğrendim.

K3: Etkin dinlemenin duyguları anlamak yani empati kurarak dinleme olduğunu öğrenince pratik yapmaya

ihtiyacım olduğunu anlamıştım. Burada yaptığımız çalışmalar bana pratik sağladı.

K4: Grupla çalışırken her şeyi daha kolay öğrendiğimi fark ettim. Demek ki hatırlamak için bir şeyler yaşayarak öğrenmek gerekiyormuş.

K5: Ben çabuk unutan birisiyim. Hele ki etkin dinlemeyi hocamız ilk anlattığında hayatta yapamam diyordum. Canlandırmalarda bu yöntemi kullanarak daha iyi yapabildiğimi gördüm. Bu da çok hoşuma gitti.

K6: Etkin dinleme üstünde çalışılması gereken bir yöntem. Grupla öğrenirken pratik yapma şansımız da oluyor. Birbirimizden de öğreniyoruz. Daha kalıcı oluyor.

K7: Etkin dinlemek için öncelikle uygun zamanın olması gerektiğini öğrendim. Burada birbirimize kullanırken duygulara konsantre oldum. Bu yüzden de dikkatimi hep karşımdaki kişiye verdim Sonrada hocamız da bunun etkin dinlemenin başlangıcı olduğunu söyleyince bu yöntemi kullanabileceğimi fark ettim.

K8: Çalışılarak kazanılacak bir yöntem. Grup içerisinde kullanmamız biraz daha pekiştirmemi sağladı.

Katılımcılar etkin dinleme konusunda; farklı, çalışılması ve pratik yapılması gereken bir yöntem olduğu konusunda ortak görüş bildirmişlerdir. Çalışmalar sırasında duyguları anlamanın etkin dinlemenin ilk aşaması olduğu vurgulanmış, empatinin önemine değinilmiştir. Grup içerisinde yapılan çalışmalardaki durumların her zamanki gibi benzer yaşantılardan içermesi kendilerini daha kolay ifade etmelerine ve yöntemin daha rahat kullanılmasına sağlamıştır. Son olarak da grupla çalışarak pratik yapmalarının kendilerine daha iyi geldiğini ifade etmişlerdir.

Ben Dili Teması

Velilerin “Ben Dili” teması altında kodlanan görüşleri şu şekildedir:

K1: Ben dili yapıcı dil. Kendimizi ve duygularımızı karşı tarafa ifade etmenin en güzel yolu.

K2: Ben dilinin olumlu dil, yapıcı dil olduğunu düşünüyorum.

K3: Duygumuzu katarak kendimizi ifade etmenin en güzel yolu diyebilirim.

K4: Sorun çözenin en güzel yolu. Karşıımızdaki kişiye sorunu güzelce anlatırsak daha iyi çözebiliyoruz.

K5:Olumlu bir dil olduğunu düşünüyorum.

K6: Duygularımızı daha anlaşılır ve kabul edilebilir anlatma şekli olarak düşünüyorum. Bu yüzden iletişimi güçlendiren bir dildir.

K7: Kendi duygularımızı kullanarak karşıımızdaki kişinin kişiliğine saldırmadan konuşma becerisidir. Çok önemli ve yararlı bir dildir.

K8: İstediklerimizi yaptırmanın en güzel ve yapıcı yolu. Bu yüzden çok önemlidir iletişimde.

Katılımcılar ben dilini yararlı, olumlu, etkili bir dil olarak ifade etmişlerdir. Ben dilini önemi konusunda ise kendimizi ifade etmenin en güzel ve duygularımızı katarak ifade etme olarak anlatmışlardır. Her fırsatta kullanımın öneminden bahsederek çalışmayı tamamlamışlardır. Ayrıca çevrelerindekiyle de bu dilin kullanımı konusunda paylaşımlarda bulunacaklarını söylemişlerdir.

Duygular Teması

Velilerin “Duygular” teması altında kodlanan görüşleri şu şekildedir:

K1: Merak duyarak geldim. Çalışma başlamadan önce hocamızın açıkladığı şeylerle merak duygum başladı, son oturama kadar kafamda merak oldu. Sonra eğlendim. Hiç sıkılmadan öğrendim. Bazı canlandırmalarda tüylerim diken diken oldu, üzüldüm. Kısacası her türlü duyguyu yaşadım.

K2: Çok samimi ve içtenlik vardı. Burası gerçekten bizim ikinci evimiz gibi oldu. Buraya hangi sorunla gelmiş olsam bile hocamızın dediği gibi mantolarla beraber asıyordum rahatlayıp çıkıyordum. Eğlenerek öğrenmenin güzelliğini burada gördüm. Bazı yerlerde çok güldüm, bazı yerlerde canlandırmalardan etkilenip ağladım ama her yerinde hep vardım.

K3: Merak duygusuyla buraya başladım. Yerde oturarak ne yapacağız diyordum. Hocamız sunu olmayacak dediğinde acaba öğrenebilecek miyim dedim. Şimdi sorularımın cevabını aldım. Mutluyum ve rahatım. İyi ki katılmışım. Hocamızdan ikinci çalışmayı dört gözle bekliyoruz.

K4: Merak üst boyutta yaşadığım duyguydu. Çünkü şimdiye kadar hiç böyle bir çalışma yapmamıştım. Sonrasında baktım ki eğleniyorum rahatlıyorum ve en önemlisi eğlenirken öğreniyorum çok hoşuma giderek devam ettim. Herkese katılmasının tavsiye ediyorum.

K5: Merak, mutluluk, üzüntü hepsini ayrı ayrı yaşadım. Ama şimdi düşünüyorum ki iyi ki gelmişim, güzel bir deneyim yaşadım.

K6: Eğlendim, mutlu oldum, üzüldüm, her türlü duyguyu yaşadım. Bazı yerlerinde özellikle oyunlarda çocukluğuma döndüm ve bayağı eğlendim. Canlandırma konularının hayatımızın içinden olması nedeniyle bazı yerlerde çok duygusallaştım. Burada olmak gerçekten çok keyifliydi. Keşke devam etse diyorum...

K7: Oyun oynamanın verdiği rahatlık o kadar iyi geldi ki hocamız ne anlatsa dinleyecek duruma geliyordum. Bu eğitim keşke çocuklarımızla da öğretmenleriyle de yapılırsa ben çok keyif alarak ve öğrenerek buradan ayrılıyorum. Hocamız bir kere daha çağırursa seve seve gelirim.

K8: Mutluluk ve rahatlık hep vardı. Bir de bazı zamanlarda dizi izler gibi kendimi kaptırıp ağlıyordum.

Katılımcılarla oturumlar öncesi, çalışmanın akışıyla ilgili ön toplantı yapıp tanıtım yapıldığından hepsinde merak duygusu ön planda olarak çalışmaya başlamışlardır. Sonrasında ise eğlenerek öğrenmek, oyun oynayarak rahatlamak, kurulan samimiyetlerle yaşanan içtenlik eklenince çalışmalardan oldukça keyif aldıkları gözlenmiştir. Canlandırmadaki dramatik durumların hayatlarına benzerliği onları durumların içerisine alarak hüzünlenmelerine ama çıkış yollarını beraber bulmalarıyla beraber kendilerine güven duymalarını sağlamışlardır.

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Çalışma sonucunda öğrenci velilerinin tamamına yakını iletişim engellerini, engel olarak fark etmediklerini ve her zaman kullandıklarını ifade ederken, çalışma sonrası uygulanan yarı yapılandırılmış odak grup görüşmelerinde, artık engel olarak tanımlamışlar ve kullanımı konusunda ise daha dikkatli davrandıklarını ifade etmişlerdir. Pek çok katılımcı bu engellerin kendilerine de çok fazla kullanıldığını ifade ederken, artık bu konuda da çevrelerini uyardıklarını paylaşmışlardır. Bu da çalışmanın örtük amaçlarından biri olan kendilerine güven ve kendisini ifade

becerisini geliştirmede annelere olumlu bir katkı olarak tanımlanabilir. Olumlu iletişim becerilerinin çalışılması ile birlikte kendilerini ifade etmenin olumlu, yapıcı ve etkili yönünü fark etmişlerdir.

Öğrenci velileri, anne olarak kendilerini daha doğru ifade etmeleriyle beraber aile içi iletişimlerinin daha çok güçlendiğini vurgulamışlardır. Ayrıca en önemli sıkıntılarının öncelikle eşleriyle iletişim kuramamak olduğu için her oturum sonrasında eşleriyle paylaşımda bulunmaları istenmiştir. Paylaşımlar sonrasında katılımcıların pek çoğunun eşi bu engelleri kullanmamaya dikkat edeceklerini söylemişlerdir. Sağlıklı bir iletişim sağlanmasının yolu bireylerin iletmek istedikleri mesajları doğru biçimde anlatmaları ve kişiler arası iletişimin engelsiz olmasına bağlıdır. Bu yanıtlar değerlendirildiğinde bu çalışmanın aile içi iletişimini olumlu olarak etkilediği söylenebilir.

Öğrenci velileri, ben dilini yararlı, olumlu, etkili bir dil olarak ifade etmişlerdir. Ben dilini önemi konusunda ise kendimizi ifade etmenin en güzel ve duygularımızı katarak ifade etme olarak anlatmışlardır. Her fırsatta kullanımın öneminden bahsederek çalışmayı tamamlamışlardır. Ayrıca çevrelerindekiyle de bu dilin kullanımı konusunda paylaşımlarda bulunacaklarını söylemişlerdir. Ben dili, çocuğun anne ve babasının kabul edemediği davranışını değiştirmesinde daha etkili olabileceği söylenebilir. Bu yönüyle aile içi iletişimde bireyler duygu ve düşüncelerini ben diliyle açık bir şekilde ifade ettiklerinde sorunların çözümünde önemli bir süreç olabilecektir.

Çalışmanın diğer amacı da, yaratıcı dramanın tanıtımını yaparak farklı bir yöntem olan dramanın yararlarını göstermektir. Katılımcılar daha önce yaratıcı drama deneyimi olmayan ev kadınlarıdır. Çalışmaya bu yüzden hep merak duygusu ön planda olarak katılmışlardır. Oturumlar ilerledikçe merak duygusu ön planda olarak, eğlenerek öğrenmenin keyfini çıkarmaya başlamışlar ve bunu da her fırsatta ifade etmişlerdir. Özellikle çocukken oynadıkları oyunları tekrar oynamak onları rahatlatmış ve gruba katılımlarını hızlandırmıştır.

Çalışma sonrasında oyunları çocuklarıyla da oynadıklarını söyleyerek öğrenilen her bir bilgiyi adım adım aileleriyle paylaşmaları hem bu çalışma için hem de aile içi iletişimleri için olumlu geri bildirim olarak yorumlanmıştır. Doğaçlama çalışmalarında ilk zamanlar utanarak, sıkılarak çıkan katılımcılar sonraki doğaçlamalarda kendilerini daha etkin olarak gösterebilmişlerdir. Canlandırmalardaki dramatik durumların yaşantılarına benzerliği de daha içten katılımlarını sağladıklarını ifade etmişlerdir.

Aykaç (2013) yaptığı yaratıcı drama etkinliklerinin ev kadınlarının kişisel gelişimlerine etkisinin incelendiği çalışmada, yaratıcı drama

yönteminin “Ev Kadınlarının” kendilerini daha rahat ifade etmeye olanak sağladıkları, kendini tanıma ve güven duyma konusunda önemli kazanımlar elde ettikleri belirlenmiştir. Ayrıca ev kadınları yaratıcı drama sürecinde, kendilerini daha önemli hissettiklerini, kendi eksikliklerinin ve yanlışlıklarının farkına vararak yaşamı yeniden anlamlandırdıklarını, çocuklarına ve çevresine karşı daha duyarlı davrandıklarını ve mutlu olduklarını ifade etmişlerdir.

Yaratıcı drama etkinliklerinin bireylerin iletişim ve sosyal becerileri üzerinde olumlu etkilere sahip olduğu söylenebilir. Bu sonuç, Ceylan ve Ömeroğlu, (2007), Çalışkan Çoban (2007) Kara ve Çam (2007) Demir (2012) ile Taşar (2012), Özşenler (2013) araştırma bulgularıyla paralellik göstermektedir.

Kaf-Hasırcı, Bulut ve Saban (2008) yapmış olduğu araştırmalarında yaratıcı drama dersinin öğretmen adaylarına kişilerarası iletişim, kişinin öz-farkındalığı, sosyal değişim gibi bireysel kazanımlar kazandırdığı ve mesleğine ilişkin de akademik kazanımlar kazandırdığını tespit etmiştir. Özşenler (2013) yaptığı araştırmada, grup içinde bir öğrenme yöntemi olarak kullanılan yaratıcı dramanın kişiye sosyal beceri, iletişim (kendini açma, empati, kendini tanımlama, sosyal kontrol vb.) gibi birçok sosyal özellik kazandırdığını ifade etmiştir.

Sonuç olarak iletişim engellerinin aile içi iletişime etkisi yaratıcı drama yöntemi kullanılarak araştırılmak istenmiştir. Çalışmanın uygulamalarına da aile içi iletişimde olumlu etkileri olacağı düşünülen annelerle başlanmıştır. Bu yönüyle çalışma sosyal bir araştırma olarak da yorumlanabilir. Çünkü anneler aynı zamanda çalışmayan ev kadınlarıdır. Bu yönden de ele alındığında ev kadınlarının kendilerine olan güvenlerini geliştirmeleri ve olumlu iletişim becerilerini kazanmaları hem onlara hem de aile içi iletişimlerine olumlu bir katkı olarak yorumlanabilir. Çalışmadan elde edilen sonuçlar ışığında aşağıdaki öneriler verilebilir.

1. Aile eğitimlerinde yaratıcı drama bir yöntem olarak kullanılmalıdır.
2. Bu eğitimde amaç aile içi iletişimi güçlendirmek olduğu için ikinci basamak olarak çocukların ve babaların da eğitimini kapsayan başka uygulamalar yapılabilir.
3. Okullarda yaşanan iletişim sıkıntıları düşünüldüğünde çalışma okul içi iletişim becerilerini geliştirilmesi olarak yaygınlaştırabilir.

KAYNAKÇA

- ADIGÜZEL, Ö. (2006). "Bir iletişim yolu olarak yaratıcı drama" *yaratıcı drama 1985-1998 yazılar*. (Ed. H. Ömer Adıgüzel). Naturel Yayıncılık, Ankara.
- ADIGÜZEL, Ö. (2010). *Eğitimde yaratıcı drama*. Naturel Yayıncılık, Ankara.
- AYKAÇ, M. (2013). The effect of creative drama activities on personal development of housewives. *Educational Research and Reviews*. Vol. 8 (21), pp. 2130-2135, 10 November, 2013 DOI: 105897/err2013.1635.
- BALTAŞ ACAR, Z. (1998). *Bedenin dili*. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- CEYLAN, Ş. ve ÖMEROĞLU, E. (2007). Okul öncesinde drama dersinin üniversite öğrencilerine katkısının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 1(3,4), 57-73.
- CÜCELOĞLU, D. (1993). *İyi düşün, doğru karar ver*. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- ÇALIŞKAN ÇOBAN, E. (2007). *Sosyal beceri sorunu olan öğrenciler ve annelerine uygulanan yaratıcı drama etkinlikleri programının öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinin gelişimi üzerindeki etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- DEMİR, K. (2012) "*Sınıf öğretmenleri adaylarına kırsal kesim sosyal yaşam becerilerini kazandırmada yaratıcı dramanın etkisi*" Milli Eğitim Bakanlığı Özel Doğaç Yaratıcı Drama Eğitimliği/Liderliği Bitirme Projesi. Ankara.
- DÖKMEN, Ü. (2009). *Sanatta ve günlük yaşamda iletişim çatışmaları ve empati*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- GORDON, T. (2011a). *Etkili anne-baba eğitimi*. Profil Yayıncılık, İstanbul.
- GORDON, T. (2011b). *Etkili anne-baba eğitiminde uygulamalar*. Profil Yayıncılık, İstanbul.
- KAF HASIRCI, Ö., BULUT, M. S. ve İFLAZOĞLU SABAN, A. (2008). Öğretmen adaylarının yaratıcı dramanın bireysel ve akademik kazanımlarına ilişkin görüşleri. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 3(6), 63-83.
- KARA, Y. ve ÇAM, F. (2007). Yaratıcı drama yönteminin bazı sosyal becerilerin kazandırılmasına etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 145-155.

- OKVURAN, A. (1993). *Yaratıcı drama eğitiminin empatik beceri ve empatik eğilim düzeylerine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- ÖZŞENLER, D. (2013) Grup içi iletişimin etkinliğinde yaratıcı drama kullanımı ve kendini açma becerisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- PATTON, M. Q. (1987). *How to use qualitative methods in evaluation*. Newbury Park, CA: Sage.
- SAN, İ. (2006a). "Yaratıcı drama –eğitsel boyutları" *yaratıcı drama 1985-1998 yazılar*. (Edt. H. Ömer Adıgüzel,). Naturel Yayınları, Ankara:
- SAN, İ (2006b). "Eğitimde yaratıcı drama" *yaratıcı drama 1985-1998 yazılar*. (Edt. H. Ömer Adıgüzel,). Naturel Yayınları, Ankara:
- TANRISEVEN, I. (2013). *Üniversite öğrencilerinde zamanı iyi kullanma farkındalığı ve yaratıcı drama*. Milli Eğitim Bakanlığı Özel Doğaç Yaratıcı Drama Eğitimliği/Liderliği Bitirme Projesi. Ankara.
- TAŞAR, T. (2012) "*Empati kurma becerisinin iletişime katkısının yaratıcı drama yöntemiyle işlenmesi*" Milli Eğitim Bakanlığı Özel Doğaç Yaratıcı Drama Eğitimliği/Liderliği Bitirme Projesi. Ankara.
- TDK (2009). *Sözlük*. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- ÜSTÜNDAĞ, T. (2008). *Yaratıcı drama öğretmenimin günlüğü* (8.Baskı). Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- YILDIRIM, A. ve ŞİMŞEK, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- YÖRÜKOĞLU, A. (1997). *Çocuk ruh sağlığı*. Özgür Yayıncılık, İstanbul.

EXTENDED ABSTRACT

One of the most important subjects on the functioning of the family is the communication among the family members. At the base of an effective communication, lies the first self recognition, being conscious of our inner and outer world in detail. To be able to recognize, in other words, is to define our emotions, thoughts, attitudes well and realize what they mean. Being aware of the outer world is, the family members to understand reciprocally, each others' thoughts and emotions. That, makes an effective communication to be realized. The children who are in a family atmosphere that has good communication, develop more autonomous and independent personalities (Cüceloğlu, 1993). However, in an environment that an effective communication can not be established, and communication barriers exist, the development of the children is obstructed. In a home where nobody listen to anybody, everybody is on their own, communication cannot be achieved. Conflicting tendencies, misunderstandings, resentments, disillusionments arise. Various problems emerge because of misunderstandings and inadequate listenings among the family members. That is why it is of utmost importance that an efficient communication must be restored among the family members, especially between parents and children (Yörükoğlu,1997). For the inter - family communication to be healthy, the communication barriers should be made aware and lessen the use of them, and positive communication skills must be tried to be used in every possible opportunity.

The educational studies consisting all these communicational skills by far have been transferred to the families. The most important problem here, is that the information that has been learned remain on the information level. Naturally, information that is not used, will be forgotten after a while. But, in the educations that use creative drama as a method, they can be learned by doing and living.

Creative drama is one of the best ways to learn by doing - living in the learning process. The information learned in the studies are not memorize - based, abstract information. The information that are learned are evaluated with a new perspective. The information achieved are reconstructed by reviewing with the experiences and ways of living (San, 2006). With this study that will be applied to strengthen the inter familial communications, it is desired that the mothers become self - expressive, confident, easier to communicate individuals by working with the creative drama method. That way, it is our belief that they are going to include their spouses and children to the new beginning change within themselves.

In this study, it is aimed that the participants shall acquire with the creative drama method , the processes that strenghten the communication such as realizing the “communication barriers” that block the communication process and “ self language, empathy and effective listening”.

This study, that is from among qualitative designs, is in a situation study design that works on a current case within the framework of its own real life.

The group of this study, is 18 volunteer mothers who have no experience with creative drama, who has children in different grades having their education at the Hacı Mustafa Tarman Elementary School, in the City of Ankara, Keçiören Province, Etlik district.

In the study, the interview method is used from the qualitative data collection tools. For the focus group interview a semi – constructed interview form comprised of open ended questions has been prepared by the researcher.

The data acquired from the interviews have been analyzed according to the descriptive analysis approach. First, the data acquired have been read and organized. Then, themes have been made out of the organized data and the themes have been backed up by direct references where necessary.

When the semi constructed focus interview results are evaluated, it can be said that the study has reached its goal.

In the evaluations concerning this purpose, while all the participants expressed that they had not realized communication barriers as barriers and had used them always, in the semi constructed focus interviews, they define them as barriers and expressed that they behave more carefully on the matter of their use. A lot of the participants expressed that these barriers have been used very much against them, they also shared that they warned their environment on this matter from now on. This can be defined as a positive contribution to the mothers in developing self confidence and self expression skills that is one of the implicit purposes of this study. By working on positive communication skills, they have recognized the positive, constructive and effective way of expressing themselves. As mothers, along with expressing themselves more correctly, they have emphasized that the inter family communications have been much stronger. In the light of the results of this study it can be suggested as below.

In family educations, creative drama must be used as a method.